

Javaslat a komplex vizsga általános neveléstudományi törzsanyagának meghatározásához

A címek alatti tartalmi leírások tájékoztató és orientáló jellegűek

1. A neveléstudomány kialakulásának és fejlődésének nemzetközi tendenciái.

A neveléstudomány helye és helyzete a tudományos diszciplínák rendszerében. Kutatási területei, alapfogalmi (kultúra, enkulturáció, szocializáció, tanulás, nevelés, oktatás, képzés, művelődés), interdiszciplináris kapcsolatrendszere. A neveléstudomány szaknyelvének specifikus jellemzői, gátló és erősítő tényezők a kialakulásában, különös tekintettel a magyarországi fejlődésére.

2. Különböző társadalomtudományi irányzatok releváns elméletei a pedagógia által (is) vizsgált jelenségekről.

Mead: szimbolikus interakcionizmus, Parsons: cselekvéseméleti rendszerelmélete és Luhmann: autopoetikus rendszerelmélete, Lévi-Strauss: strukturalizmus, Schütz: fenomenológiai elmélete, Habermas, Frankfurti Iskola: kritikai elmélet, posztmodern újstrukturalista irányzatok: Bourdieu, Foucault, Beck, Butler. A fogyatékoság szociális-konstrukcionista és ökológiai modelljei (Goffman, Parsons, Foucault). Sémaelmélet, attribúció-elmélet. A „pedagógiai kultúrantropológia” alapfogalmi: a kultúra evolúciója, rítus, rituálé, hagyomány, ünnep, tér- és idő, liminalitás, performativitás.

3. A nevelés mint segítő és fejlesztő tevékenység.

A nevelés értelmezése történeti – összehasonlító pedagógiai megközelítésben. A nevelés mint segítő és fejlesztő tevékenység. Gyermekkorok a történetiség, a játék és a szocializáció összefüggéseiben. A neveléssel kapcsolatos főbb témakörök: kognitív, érzelmi, szociális, erkölcsi fejlődés és fejlesztés, érték közvetítés a családban és az iskolában, egészségvédő, protektív tényezők pl. világnézet, kapcsolatok szerepe az egészségtudatos magatartás kialakításában; korai intervenció; a tanár mint professzionális segítő (teacher as professional helper), a tanítás mint segítő viselkedés (teaching as helping behaviour) szociálpszichológiai, nevelésszociológiai, humánológiai, ideglettani, neveléstudományi alapozású elemzése.

4. Tanulás és tanítás.

A két fogalom filozófiai, történeti, szociológiai, pedagógiai és pszichológiai értelmezése. A tanulás- és tanításelméletek alapvető törvényszerűségei történeti, szociokulturális és pszichoszociális kontextusban. Radikális és szocio-konstruktivista tanuláselméletek. Egyéni, társas, szervezeti és rendszertanulás, formális és informális tanulás. Kommunikáció-központú és tanuló-központú tanítás. A hagyományostól eltérő, specifikus pl. interkulturális tanulási helyzetek. Differenciáló pedagógiai törekvések a többségi és a speciális nevelésben. Tanulási eredmények és kompetenciák a tervezés, tanulásszervezés, értékelés folyamataiban. A kompetencia alapú tanulás-tanítás kutatása és gyakorlati megvalósítása.

5. A tudás értelmezési keretei.

A tudás fogalmának történeti alakulása. A tudás elemei, hálózatok, sémák. Tudáskonceptiók: ismeretek, képességek és kompetenciák (a kompetencia Chomsky-féle értelmezése). Az OECD PISA műveltség (literacy) fogalma. A propozicionális, ismeret jellegű tudás és a procedurális, képesség jellegű tudás. Az ismeretek jellemzői és elsajátítása, tömbösítés, szerveződés, sémák, mintázatok. Fogalmak, fogalomrendszerek kialakulása.

6. Képességek fejlődése és fejlesztése.

A képességek és készségek fejlődésének időbeli jellemzői. A képességek iskolai fejlesztésének lehetőségei, direkt és tartalomba ágyazott módszerek. A tárgyi tudás és a képességek kapcsolata. A reziliencia értelmezése és iskolai fejlesztése. A fejlődésben lemaradó tanulók (hátrányos helyzet, ingerszegény környezet) képességeinek fejlesztése. Az atipikus fejlődés jelenségkörének értelmezése. A speciális nevelési igényű tanulók képességeinek fejlődése, ill. fejlesztési lehetőségei.

7. A tanulást és tanítást befolyásoló faktorok.

Az affektív tényezők (elsajátítási motiváció, teljesítménymotiváció, az önszabályozott tanulás, énkép, önértékelés, szociális és érzelmi fejlettség) és a szocioökonómiai tényezők szerepe az iskolai tudás és teljesítmény alakulásában. Iskolai környezet, tanári szerepek. A tanulást és a tanulás-szervezést segítő módszerek (fogalmi térképek, multimédiás eszközök használata, projekt módszer, differenciálás és individualizáció, egyéni és csoportos támogatási formák, team munka) alkalmazása. Együttnevelés, inklúzió. Tantervelmélet és tantervfejlesztés, kommunikáció centrikus tanterv és tanmenetek. Programtervezés és értékelés. Vizsgák, vizsgarendszerek nemzetközi összehasonlító vizsgálata.

8. A pedagógus szakma.

A pedagógus szakmák és professziók, a pedagógiai szaktudás kialakulásának történeti és összehasonlító vizsgálata. A pedagóguskutatások nemzetközi és magyarországi tendenciái. A tanári, tanítói szerep változása a tudásalapú társadalomban. A pedagógiai munkához szükséges kompetenciák pl. interkulturális kompetencia, készségek és képességek köre. A reflektív pedagógus. Pedagógus

életút az élethosszig tartó tanulás korában. A tanárrá válás folyamatát optimálisan, hatékonyan és adaptívan támogató képzési modellek. A mentorálás pedagógiája, tanárok mentorálása (alapelvek és keretek). Pedagógus közösségek mint képző műhelyek. A burn-out jelenség.

9. Oktatás és társadalom.

Társadalomszerkezet és rétegződés, a társadalmi mobilitás irányai és fajtái. Zárt és nyílt társadalom, egyenlőtlenségi és mobilitási indikátorok, ezek leképeződése az oktatási rendszerekben. Társadalmi integráció, inklúzió. A modern oktatási rendszerek általános jellemzői és változásai, azok fajtái, kiváltó okai, funkciói és ezek konfliktusai. Az oktatási rendszer alrendszerei, sajátosságai és konfliktusai. Az oktatás egységes nemzetközi osztályozási rendszere: az ISCED-rendszer elvei és szervezete, szabályozása (közpolitikai célok, a szabályozás tárgya, eszközei, típusai). A magyar közoktatási rendszer szerkezeti jellemzői és irányítási viszonyai.

10. Az oktatás gazdasági, jogi és politikai háttere.

Az oktatás és gazdaság összefüggései, oktatásfinanszírozás és főbb elméletei: emberi tőke elmélet, az oktatást, finanszírozást befolyásoló tényezők, a különböző iskolai végzettségek egyéni és társadalmi megtérülései, költséghaszon-elemzések az oktatásban. Az oktatás jogi szabályozása. A jogi norma fogalma, szervezete, fajtái. Jogszabályok közzététele, a fontosabb magyar oktatási törvények (1868, 1883, 1924, 1945, 1962, 1985, 1993, 2011) összehasonlító elemzése.

